

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Робоча програма
навчальної дисципліни**

"ОПЛАТА ТА НОРМУВАННЯ ПРАЦІ"

**для студентів напряму підготовки
6.030601 "Менеджмент"
усіх форм навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2014

Затверджено на засіданні кафедри менеджменту та бізнесу.
Протокол № 1 від 27.08.2013 р.

Укладачі: Лепейко Т. І.
Нечипорук О. В.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Оплата та нормування праці" для студентів напряму підготовки 6.030601 "Менеджмент" усіх форм навчання / укл. Т. І. Лепейко, О. В. Нечипорук. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2014. – 27 с. (Укр. мов.)

Подано тематичний план навчальної дисципліни. Запропоновано плани лекцій та семінарських (практичних) занять, перелік питань для самостійного вивчення, контрольні запитання для більш ефективного опанування дисципліни й оцінювання знань студентів.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030601 "Менеджмент".

У межах дисципліни "Оплата та нормування праці" викладаються теоретичні, методичні та прикладні питання, пов'язані з нормуванням та організацією оплати праці в процесі діяльності сучасних підприємств. Головною метою навчальної дисципліни є формування у майбутніх спеціалістів розуміння концептуальних основ нормування праці в сучасних умовах, використання сучасних форм та систем оплати праці в діяльності підприємств.

Предметом вивчення є загальні закономірності та особливості нормування та оплата праці персоналу організацій.

Програма навчальної дисципліни базується на знаннях з таких дисциплін: "Основи економічної теорії", "Менеджмент", "Трудове право", "Основи психології та педагогіки", "Системи техніки і технології", "Управління персоналом", що знаходить своє відображення у міжпредметних зв'язках цих дисциплін.

Основною метою викладання дисципліни є формування комплексу теоретичних знань і вмінь щодо розробки та здійснення раціональної організації праці персоналу, нормування та оплати праці, які б забезпечували високу ефективність роботи персоналу.

Для досягнення визначеної мети в процесі викладання навчальної дисципліни необхідно вирішити такі завдання:

сформувані у студентів цілісну систему знань про організацію оплати праці на підприємстві та основні методи нормування праці;

навчити застосовувати економіко-математичні методи в нормуванні праці;

навчити визначати та застосовувати різні форми та системи оплати праці;

виявляти переваги та недоліки різних форм оплати праці.

Методика вивчення навчальної дисципліни базується на синтезі лекцій, семінарів та практичних завдань. У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних, практичних (семінарських). Найбільш складні питання винесено на розгляд та обговорення під час семінарських занять. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів. Усі ці види занять розроблені відповідно до положень Болонської декларації.

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни є самостійна робота студентів з літературою з загальної теорії та практики менеджменту, управління персоналом,

особливостей нормування праці, нормативними актами з питань державного регулювання управління та економіки.

Основні види самостійної роботи, що пропонується студентам:

1. Вивчення спеціального матеріалу.
2. Вивчення рекомендованої літератури.
3. Опанування основних термінів та понять щодо нормування та оплати праці.

4. Підготовка до дискусій на семінарах, практичних занять, роботи в малих групах.

5. Контрольна перевірка особистих знань за питаннями для самоконтролю.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять, виконують завдання щодо практичного застосування одержаних знань.

Структура навчальної дисципліни наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Структура програми навчальної дисципліни

Характеристика дисципліни: підготовка бакалаврів	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів відповідних до ECTS – 2. Змістовних модулів – 2. Самостійна робота	Галузь знань: 0306 "Менеджмент"	Вибіркова. Рік підготовки – 3. Семестр – 1
Кількість годин: Усього – 72. За змістовними модулями: Модуль 1 – 34. Модуль 2 – 38	Шифр та напрям підготовки: Усі напрями галузі	Лекції: кількість годин – 16. Практичні (семінари): кількість годин – 18. Самостійна робота: кількість годин – 38
Кількість тижнів викладання дисципліни – 17. Кількість годин за тиждень – 2	Освітньо- кваліфікаційний рівень – бакалавр	Вид контролю: підсумковий модульний контроль

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

З метою найкращого засвоєння матеріалу студенти повинні до початку вивчення дисципліни опанувати знання і навички в галузі економічної теорії, менеджменту та управління персоналом.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних занять, виконують завдання щодо практичного застосування одержаних знань. Найбільш складні питання винесено на розгляд й обговорення під час практичних занять. Також велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів.

Усі види занять розроблено відповідно до положень кредитно-модульної системи процесу навчання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні набути таких компетентностей:

ЗНАННЯ:

теоретичних та практичних особливостей нормування та оплати праці в умовах ринкової економіки;

особливостей управління, нормування та організації оплати праці;

методологічних принципів економіки праці;

нормування праці і його вплив на розвиток трудового колективу;

ефективності та результативності застосування різних форм та систем оплати праці;

ефективного використання економіко-математичних методів нормування праці;

ВМІННЯ:

розрахувати оптимальну кількість працівників організацій;

використовувати основні методи нормування праці;

використовувати сучасні методи організації оплати праці;

володіти інструментарієм стимулювання працівників, що передбачає необхідність врахування внутрішнього потенціалу працівника;

здійснювати контроль виконання та професійно використовувати методи оплати праці та оцінки цього виконання у процесі управління;

здійснювати аналіз рівня нормування праці та забезпечення майбутніх потреб, що обумовлюють необхідність та основні напрями розвитку персоналу;

інформаційно та документально забезпечувати належний рівень організації оплати праці;
 застосовувати методи оцінки персоналу;
 розраховувати показники ефективності роботи персоналу;
комунікації:
 здатність організовувати та проводити нормування праці на будь-якому об'єкті;
 здатність отримання, накопичення та передачі інформації в процесі управління персоналом;
 здатність застосовувати систему стимулювання для збільшення продуктивності праці;
 здатність координувати роботу інформаційної служби підприємства;
автономність і відповідальність:
 відповідальність за прийняті рішення щодо системи оплати праці на підприємстві;
 здатність до оволодіння новими знаннями у сфері нормування та оплати праці.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

З самого початку вивчення навчальної дисципліни кожен студент має бути ознайомлений з програмою дисципліни і формами організації навчання, зі структурою, змістом та обсягом кожного з її навчальних модулів, а також з усіма видами контролю та методикою оцінювання знань.

Навчальний процес згідно з програмою навчальної дисципліни здійснюється у таких формах: лекційні, практичні заняття; семінари, самостійна робота студентів; контрольні заходи.

Вивчення студентом навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного й ґрунтовного опрацювання тем.

Тематичний план навчальної дисципліни наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин, відведених на:
------	---------------------------------

	лекції	практичні заняття	семінарські заняття	само-стійну роботу
1	2	3	4	5
Змістовний модуль 1. Норми та нормування праці				
1. Основи нормування праці	2	2	2	4
2. Методи вивчення трудових процесів та витрат робочого часу	4	4	-	9
3. Методи розрахунку норм праці	2	2	-	5
4. Нормативні матеріали	2	2	-	4
Разом годин за модулем 1	10	10	2	22

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5
Змістовний модуль 2. Оплата праці				
5. Організація оплати праці	2	-	2	4
6. Тарифна система оплати праці	2	2	-	5
7. Форми та системи оплати праці	2	2	-	7
Разом годин за модулем 2	6	4	2	16
Усього годин	16	14	4	38

3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

При вивченні навчальної дисципліни студент має ознайомитись з програмою дисципліни, з її структурою, формами та методами навчання, видами та методами контролю знань.

Тематичний план навчальної дисципліни складається з двох змістовних модулів, кожен з яких об'єднує у собі відносно окремий самостійний блок дисципліни, який логічно пов'язує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом та взаємозв'язками.

Навчальний процес здійснюється у таких формах: лекційні, семінарські та практичні завдання, самостійна робота студентів.

Змістовний модуль 1. Норми та нормування праці

Тема 1. Основи нормування праці

Сутність та зміст нормування праці. Роль та значення нормативів. Вимоги до нормативів у різних виробничих умовах. Класифікація нормативів залежно від типів виробництва і місця використання. Місце розробки нормативів, призначення та галузі використання. Загальний порядок розробки нормативів. Функції та класифікація норм праці.

Тема 2. Методи вивчення трудових процесів та витрат робочого часу

Поняття та сутність робочого часу. Методи вивчення витрат робочого часу. Класифікація витрат та втрат робочого часу різних категорій робітників. Технічні засоби вивчення робочого часу.

Фотографія робочого часу, її види та призначення. Проведення спостережень. Обробка результатів.

Хронометраж операцій. Етапи проведення хронометражу операцій. Підготовка, проведення та обробка результатів спостережень. Аналіз здобутих результатів.

Тема 3. Методи розрахунку норм праці

Особливості нормування основного та допоміжного часу.

Точність та обґрунтованість норм часу у різних типах виробництва.

Дослідно-статистичний метод встановлення норм часу. Сфера використання. Недоліки дослідно-статистичного метода.

Аналітичний метод встановлення норм часу за нормативами. Розрахунок норм на основі витрат робочого часу та режимів роботи устаткування.

Тема 4. Нормативні матеріали

Сутність та класифікація нормативних матеріалів. Нормативи режимів праці обладнання. Нормативи часу. Нормативи обслуговування праці. Нормативи чисельності.

Вимоги до нормативних матеріалів.

Змістовний модуль 2. Оплата праці

Тема 5. Організація оплати праці

Організація оплати праці. Структура заробітної плати: основна, додаткова. Інші види виплат. Мінімальна заробітна плата. Встановлення її розміру та перегляду. Функції заробітної плати. Принципи організації оплати праці. Основний законодавчий акт системи організації заробітної плати. Регулювання оплати праці (державне та договірне).

Тема 6. Тарифна система оплати праці

Тарифне нормування оплати праці. Тарифна система оплати праці та її призначення. Складові частини тарифної системи: тарифна ставка, тарифний коефіцієнт, тарифна сітка, тарифно-кваліфікаційний довідник. Особливості оплати праці робітників різних категорій. Права робітників на оплату праці та їх захист.

Тема 7. Форми та системи оплати праці

Відрядна форма оплати праці та її системи.

Умови використання та особливості відрядної форми оплати праці. Відрядно-преміальна система оплати праці, її різновиди.

Погодинна форма оплати праці

Форми погодинної оплати праці. Терміни та періодичність виплат. Середня заробітна плата та її обчислення.

Права робітників на оплату праці та їх захист.

Індексація заробітної плати. Особливості оплати праці робітників бюджетних підприємств та організацій. Компенсація робітникам частини заробітної плати у зв'язку з затримкою її виплат. Контроль за виконанням законодавства відносно оплати праці.

4. Плани лекцій

Змістовний модуль 1.

Норми та нормування праці

Тема 1. Основи нормування праці

1.1. Сутність та зміст нормування праці.

1.2. Функції норм праці.

1.3. Класифікація норм праці.

Література: [2; 5; 6; 18; 19].

Тема 2. Методи вивчення трудових процесів та витрат робочого часу

2.1. Поняття робочого часу.

2.2. Класифікація витрат робочого часу.

2.3. Методи вивчення витрат робочого часу (фотографія робочого часу, хронометраж).

Література: [3; 5; 6; 17; 19].

Тема 3. Методи розрахунку норм праці

3.1. Аналітичний метод.

3.2. Дослідно-статистичний метод.

3.3. Особливості нормування основного та допоміжного часу.

Література: [2; 5; 6; 18; 19].

Тема 4. Нормативні матеріали

4.1. Сутність та види нормативних матеріалів.

4.2. Вимоги до нормативних матеріалів.

Література: [2; 5; 6; 18; 19].

Змістовний модуль 2.

Оплата праці

Тема 5. Організація оплати праці

5.1. Сутність та основні функції заробітної плати.

5.2. Принципи організації оплати праці.

5.3. Регулювання оплати праці.

Література: [3; 8 – 10; 14; 15]

Тема 6. Тарифна система оплати праці

6.1. Тарифна система та її значення.

6.2. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників та його застосування.

6.3. Тарифні сітки, їх роль в організації заробітної плати.

- 6.4. Тарифні ставки робітників.
- 6.5. Доплати та надбавки.
- 6.6. Удосконалення тарифної системи.

Література: [3; 8 – 10; 14; 15].

Тема 7. Форми та системи оплати праці.

- 7.1. Загальні поняття систем оплати праці.
- 7.2. Відрядна форма оплати праці.
- 7.3. Погодинна форма оплати праці.
- 7.4. Оплата праці в бригадах.
- 7.5. Організація преміювання робітників.
- 7.6. Участь робітників у прибутку.
- 7.7. Оплата праці державних службовців.

Література: [3; 8 – 10; 14; 15].

5. Плани практичних та семінарських занять

Практичне заняття спрямоване на формування вмінь та навичок виконання певних видів робіт з оплати та нормування праці.

У процесі проведення практичного заняття студенти (при попередньому поясненні викладачем) вирішують запропоновані завдання різного рівня складності, виробничі ситуації чи ділові ігри.

Практичні завдання виконуються колективно, у малих групах або індивідуально. Частина завдання може виконуватись на самостійній підготовці. Наприкінці виконання завдання проводиться перевірка роботи та підведення підсумків із виставленням відповідної оцінки. Практичні заняття проводяться за окремими темами, згідно з планом (табл. 3).

При несвоєчасній здачі завдання оцінка може зменшуватись на кілька балів (не більш сорока).

Семінарські заняття спрямовані на закріплення студентами теоретичних знань, отриманих як на лекційних заняттях, так і в процесі самостійного вивчення матеріалу.

У процесі проведення семінарського заняття організується дискусія навколо попередньо визначених тем. Питання для дискусії наведені

в планах лекцій на відповідну тему. Викладач оцінює знання, активність та вміння захищати свою точку зору у процесі дискусії.

Таблиця 3

Перелік тем семінарських та практичних занять

№ п/п	Назва теми заняття	Кількість годин	Програмні запитання до заняття	Літературні джерела
1	2	3	4	5
Змістовний модуль 1. Норми та нормування праці				
1	Тема 1 (ПЗ). Основи нормування праці	2	Вступ. Практичне завдання на тему: "Продуктивність праці"	[2; 5; 6; 9; 10]
2	Тема 1 (СЗ). Основи нормування праці	2	1. Роль нормування праці в економіці. 2. Задачі нормування праці. 3. Види норм та нормативів. 4. Основні методи нормування праці. 5. Послідовність розрахунку норм часу. 6. Застосування економіко-математичних методів у нормуванні праці. 7. Вплив ринкових перетворень в Україні на нормування праці	[2; 5; 6; 9; 10]

Закінчення табл. 3

1	2	3	4	5
3	Тема 2 (ПЗ). Методи вивчення трудових процесів та витрат робочого часу	2	Тема 2. Методи вивчення трудових процесів та витрат робочого часу (хронометраж)	[3; 5 – 7; 9]
4	Тема 2 (ПЗ). Методи вивчення трудових процесів та витрат робочого часу	2	Тема 2. Методи вивчення трудових процесів та витрат робочого часу (фотографія робочого часу)	[3; 5 – 7; 9]
5	Тема 3 (ПЗ). Методи розрахунку норм праці	2	Тема 3. Методи розрахунку норм праці (вирішення задач за темою)	[2; 5; 6; 9; 10]
6	Тема 4 (ПЗ). Нормативні матеріали	2	Тема 4. Нормативні матеріали	[2; 5; 6; 9; 10]
Змістовний модуль 2. Оплата праці				

7	Тема 5 (СЗ). Організація оплати праці	2	1. Форми оплати праці. 2. Системи оплати праці, їх коротка характеристика. 3. Відрядна система оплати праці та різновиди цієї системи. 4. Погодинна система оплати праці та різновиди цієї системи. 5. Умови застосування відрядної та погодинної системи оплати праці. 6. Рівень контролю при відрядній та погодинній оплаті праці. 7. Тарифна та безтарифна оплата праці. Переваги та недоліки. 8. Номінальна та реальна заробітна плата	[3; 8; 9; 10; 14; 15]
8	Тема 6 (ПЗ). Тарифна система оплати праці	2	Тема 6. Тарифна система оплати праці (вирішення задач за темою)	[3; 8; 9; 10; 14; 15]
9	Тема 7 (ПЗ). Форми та системи оплати праці	2	Тема 7. Форми та системи оплати праці. (вирішення задач за темою)	[3; 8; 9; 10; 14; 15]
	Разом	18		

6. Самостійна робота студентів

Для опанування навчальної дисципліни окрім лекційних, практичних, семінарських занять значну увагу необхідно приділяти самостійній роботі.

Основні види самостійної роботи студента:

1. Вивчення основної і додаткової літератури.
 2. Підготовка до практичних та семінарських занять, виконання домашніх завдань.
 3. Підготовка до поточного та підсумкового контролю.
- Перелік питань для самоопрацювання наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Перелік питань для самоопрацювання

№ п/п	Назва теми заняття	Програмні запитання	Літературні джерела
----------	--------------------	---------------------	------------------------

1	2	3	4
Змістовний модуль 1. Норми та нормування праці			
1	Тема 1. Основи нормування праці	1. Вимоги до нормативів праці у різних типах виробництва. 2. Цілі та методи нормування праці	[1; 3; 4; 9; 10]
2	Тема 2. Методи вивчення трудових процесів та витрат робочого часу	1. Хронометраж та його види. 2. Методи вивчення, проектування та розповсюдження передового досвіду. 3. Технічні засоби вивчення методів праці. 4. Види фотографій робочого часу. 5. Статистична фотографія робочого часу. 6. Самофотографія, методика та техніка спостережень, обробки та аналізу результатів	[3; 5; 6; 9]
3	Тема 3. Методи розрахунку норм праці	1. Статистичний метод розробки нормативів. 2. Економіко-математичні методи розробки нормативів. 3. Аналітичний метод встановлення норм часу. 4. Укрупнений метод встановлення норм часу	[2; 5; 6; 9; 10]
4	Тема 4. Нормативні матеріали	1. Види нормативних матеріалів. 2. Використання технічних засобів при розрахунку норм часу	[2; 5; 6]

Закінчення табл. 4

1	2	3	4
Змістовний модуль 2. Оплата праці			
5	Тема 5. Організація оплати праці	1. Мотивація працівників на сучасному етапі. 2 Організація заробітної плати на сучасному етапі	[3; 8; 10; 11; 14]
6	Тема 6. Тарифна система оплати праці	1. Тарифно-кваліфікаційний довідник, його призначення. 2. Роль оплати праці у відтворенні робочої сили	[3; 8; 10; 11; 14]
7	Тема 7. Форми та системи оплати праці	1. Сучасні системи оплати праці. 2. Мінімальна заробітна плата, її роль у соціальному захисті населення	[3; 8; 10; 11; 14]

7. Контрольні запитання для самодіагностики (самоконтролю)

1. Що таке нормативи з праці?

2. Які методи застосовуються при розробці нормативів?
3. Що забезпечує застосування нормативів праці?
4. Як класифікуються нормативи?
5. Які витрати праці визначають і що регламентують нормативи?
6. Як диференціюються нормативи по сферах застосування?
7. Як визначити норму обслуговування верстатів?
8. Чому дорівнює норма часу при багатOVERSTATному обслуговуванні?
9. У чому полягає ефективність багатOVERSTATного обслуговування?
10. Як встановити норму часу за допомогою аналітичного методу?
11. Як здійснити нормування часу за допомогою нормативів?
12. Які види робіт виконують працівники по нормуванню праці?
13. Яку роботу здійснює нормувальник у цеху?
14. Що таке перегляд норм виробітку?
15. Вкажіть шляхи вдосконалювання організації роботи з нормування праці на підприємстві.
16. Як здійснюється нормування праці допоміжних робітників за трудомісткістю робіт?
17. Що таке норма обслуговування?
18. Як здійснюється нормування за нормами чисельності?
19. Як здійснюється розподіл допоміжних робітників за робочими місцями?
20. Як здійснюється нормування за нормами чисельності?
21. Як здійснюється розподіл службовців за робочими місцями?
22. Що входить до тарифної системи?
23. Що таке тарифно-кваліфікаційний довідник?
24. Вплив кваліфікації на розмір заробітної плати.
25. Як регулюється заробітна плата?
26. Які особливості відрядної форми оплати праці?
27. В якому разі застосовується пряма відрядна оплата праці?
28. В якому разі застосовується непряма відрядна оплата праці?
29. Що таке безтарифна оплата праці?
30. Як і хто захищає права робітників на оплату праці?

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі: індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є:

а) за засвоєнням теоретичного матеріалу:

консультації: індивідуальні (запитання – відповідь);
групові (розгляд типових прикладів – ситуацій);

б) за засвоєнням практичного матеріалу:

консультації індивідуальні і групові;

в) для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу:

виконання модульних завдань.

9. Методи активізації процесу навчання

При викладанні дисципліни передбачено застосування активних та інтерактивних методів навчання – ділових та рольових ігор, тренінгів, семінарів в активній формі, розгляд кейсів, круглих столів.

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але і високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у:

високій мотивації студентів;

закріпленні теоретичних знань на практиці;

підвищенні самосвідомості студентів;

виробленні здатності ухвалювати самостійні рішення;

виробленні здібності до колективних рішень;

виробленні здібності до соціальної інтеграції;

придбанні навичок вирішення конфліктів;

розвитку здібності до компромісів.

При викладанні дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачено застосування таких навчальних технологій, як: проблемні лекції; робота в малих групах; семінари – дискусії; мозкові атаки; кейс-метод; ділові та рольові ігри; банки візуального супроводження.

Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення студентів, коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздачею студентам під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При викладанні матеріалів лекцій студентам надаються питання для самостійного опрацювання, на які лектор відповідає сам, не чекаючи відповідей студентів. Така система примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді (теми 2, 3).

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження (тема 4).

Робота в малих групах дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду спілкування (теми 2, 6, 7).

Семінари-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди й переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів (тема 1, 5).

Мозкові атаки – метод розв'язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити найбільшу кількість ідей за дуже обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію (тема 6, 7).

Кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу (теми 2, 3).

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту

про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації нових товарів і послуг (теми 1, 5).

Рольові ігри – форма активізації студентів, за якої вони задіяні в процесі інсценізації певної виробничої ситуації у ролі безпосередніх учасників подій (тема 5).

Дидактичні ігри – метод імітації (наслідування, відображення) прийняття управлінських рішень у різноманітних ситуаціях шляхом програвання (розігрування) за правилами, які вже розроблено або виробляються самими учасниками, реалізується через самостійне вирішення студентами поставленої проблеми за умови недостатності необхідних знань, коли вони змушені самостійно опанувати новий зміст або шукати нові зв'язки в уже засвоєному матеріалі (теми 3, 6, 7).

Банки візуального супроводження сприяють активізації творчого сприйняття змісту дисципліни за допомогою наочності (теми 1 – 7).

10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські та практичні заняття, а також самостійну роботу.

Контрольні заходи включають поточний і підсумковий контроль.

Перевірка та оцінювання знань студентів проводиться в таких формах:

1. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять.
2. Проведення поточного тестування.
3. Проведення підсумкового контролю.

10.1. Порядок поточного оцінювання знань студентів

Загальна модульна оцінка складається з поточної оцінки, яку студент отримує під час лекційних, практичних (семінарських) занять, оцінки за поточні контрольні роботи.

Загальна оцінка з дисципліни визначається накопиченням балів, зокрема присутність на парі, виконання практичних завдань, середнє арифметичне модульних оцінок та оцінка за результатами підсумкового модульного контролю.

Оцінювання знань студента під час семінарських та практичних занять має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

- а) систематичність, активність та результативність роботи протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни;
- б) виконання проміжного контролю;
- в) виконання контрольних модульних завдань.

Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою за такими критеріями:

- 1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;
- 2) ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;
- 3) ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;
- 4) вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків при виконанні завдань, винесених для самостійного опрацювання, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;
- 5) логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

При оцінюванні практичних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу). Якщо якась із вимог не буде виконана, то оцінку буде знижено.

Поточний контроль проводиться чотири рази за семестр. При проведенні поточного контролю визначається рівень знань студентів з теоретичних питань навчальної дисципліни та практичних навичок.

Поточний контроль здійснюється та оцінюється за двома складовими: практичне завдання (задачі) та (або) теоретичне завдання

(тести, теоретичне питання). Кожне завдання поточного контролю оцінюється окремо.

Зразок завдання до підсумкового контролю

Теоретична частина

Завдання 1 (5 балів)

Назвіть та охарактеризуйте методи визначення витрат робочого часу.

Практична частина

Завдання 2 (10 балів)

Обробити результати спостережень хронометражу. Вихідні дані наведені у табл. 5.

Таблиця 5

Вихідні дані

Елементи операції	Номер спостережень							
	1	2	3	4	5	6	7	8
	Поточний час (хв.-сек.)							
Узяти заготовку, встановити і закріпити в патроні	0 – 10	2 – 21	4 – 25	8 – 04	10 – 46	13 – 10	18 – 07	20 – 56
Включити верстат, підвести різець	0 – 14	2 – 24	4 – 29	8 – 09	10 – 49	13 – 16	18 – 17	21 – 01
Обточити деталь за один прохід	2 – 01	4 – 08	6 – 27	10 – 09	12 – 51	17 – 42	20 – 34	23 – 21
Відвести різець, виключити верстат, заміряти деталь	2 – 04	4 – 12	6 – 31	10 – 15	12 – 55	17 – 45	20 – 39	23 – 25
Розкріпити, зняти і відкласти деталь	2 – 10	4 – 17	6 – 37	10 – 22	13 – 01	17 – 54	20 – 44	23 – 33

Обчислити тривалість кожного елемента операції та визначити норму оперативного часу на операцію.

Завдання 3 (5 балів)

Визначити можливості раціоналізації трудового процесу.

Розробити заходи щодо впровадження раціонального трудового процесу та довести його ефективність (табл. 6).

Таблиця 6

Довідкові дані

Тривалість елементів роботи	Нормативний коефіцієнт стійкості		
	Машинний	Машинно-ручний	Ручний
Серійне виробництво до 10 сек.	1,2	2,0	2,5
Більше 10 сек.	1,1	1,6	2,3

Завдання 4 (3 бали)

Визначити нормативи часу на операцію (виробництво серійне) $T_{оп}$, $T_{шт}$, якщо α_1 (час на відпочинок) = 6 %, α_2 (час на обслуговування) = 4 %.

Завдання 5 (7 балів)

Визначити зміну місячного заробітку верстатника, праця якого оплачується на умовах відрядно-преміальної системи. Верстатник займається випуском деталей "гвинт", у результаті впровадження нового мірильного пристрою час на вимірювання деталі скоротився на 1 хвилину, раніше він складав 40 % від суми витрат часу на операцію. Норма штучного часу складає 16 хвилин. Тривалість зміни 8 годин. Час планованих простоїв верстата – 10 % фонду часу. Тривалість місяця 18 робочих днів. Робітник працює в однозмінному режимі. Шкала розрахунку премії за перевиконання норм виробітку наведено у табл. 7.

Таблиця 7

Шкала розрахунку премії за перевиконання норм виробітку

№	% виконання норм	% премії
1	До 100	немає
2	101 – 105	10
3	106 – 115	20
4	116 – 130	30
5	Вище 131	40

10.2. Підсумковий контроль студентів

Формою підсумкового контролю студентів з навчальної дисципліни є підсумкова контрольна робота.

Підсумковий контроль виставляється на основі накопичення балів за проведеній поточний контроль, відвідування занять, виконання практичних завдань, домашніх завдань, активну участь на семінарських заняттях та підсумкову контрольну роботу.

Приклад розподілу балів за семестр з навчальної дисципліни наведено у табл. 8.

Таблиця 8

Розділ балів за семестр з навчальної дисципліни

Теми змістовного модулю		лекції	практичні	ДЗ	КР	Залік	Σ
1		2	3	4	5	6	7
Змістовний модуль 1	Тема 1	1 тиждень		3			3
		2 тиждень	1		1		2
	Тема 2	3 тиждень		3		6	9
		4 тиждень	1		1		2
	Тема 2	5 тиждень		3			3
		6 тиждень	1		1		2
	Тема 3	7 тиждень		3		7	10
		8 тиждень	1		1		2
Змістовний модуль 2	Тема 4	9 тиждень		3			3
		10 тиждень	1		1		2
	Тема 5	11 тиждень		3		7	10
		12 тиждень	1		1		2
	Тема 6	13 тиждень		3			3
		14 тиждень	1		1		2
	Тема 7	15 тиждень		3		7	10
		16 тиждень	1		1		2
	Тема 7	17 тиждень		3		30	33
						0	
Σ		8	27	8	27	30	100

10.3. Критерії оцінок з навчальної дисципліни

Критерії оцінок з навчальної дисципліни наведено у табл. 9.

Таблиця 9

**Таблиця відповідності результатів контролю знань
за різними шкалами і критерії оцінювання**

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Критерії оцінювання	Рівень компетентості	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
1	2	3	4	5	6	7
90 – 100	A	відмінно	Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82 – 89	B	дуже добре	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
74 – 81	C	добре	Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на			

1	2	3	4	5	6	7
			практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64 – 73	D	задовільно	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	Задовільно	
60 – 63	E	достатньо	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	Незадовільно	Незарховано
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів			

Для підведення підсумків роботи студентів з навчальної дисципліни виставляється загальний бал, який враховує бали з кожного виду контролю, а також за відвідування занять, активну участь на лекціях, семінарських заняттях, виконання практичних та домашніх завдань, а також за самостійну роботу студента. Сумарна оцінка повинна бути не меншою, ніж 60 балів (зараховано).

Підсумкова кількість балів з навчальної дисципліни згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів Університету в систему оцінювання за шкалою ECTS конвертується в підсумкову оцінку за шкалою ECTS.

11. Рекомендована література

11.1. Основна

1. Адамчук В. В. Экономика и социология труда : учебник / В. В. Адамчук, О. В. Ромашов, М. Е. Сорокина. – М. : Юнити, 2001. – 407 с.
2. Білоконенко В. І. Нормування праці : конспект лекцій для студентів усіх форм навчання / В. І. Білоконенко. – Х. : ХДЕУ, 2004. – 139 с.
3. Владимирова Л. П. Экономика труда : учебн. пособ. / Л. П. Владимирова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Дашков и Ко, 2002. – 299 с.
4. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносини : підручник / О. А. Грішнова. – К. : Знання, 2006. – 559 с.
5. Економіка праці і соціально-трудова відносини : конспект лекцій / Є. П. Кожанова, О. О. Титар, В. І. Білоконенко та ін. – Х. : ХНЕУ 2004. – 282 с.
6. Лепейко Т. І. Економіка праці : навч. посібн. / Т. І. Лепейко, Т. С. Шапошнікова, О. В. Толстікова. – Х. : ХНЕУ, 2006. – 214 с.
7. Научная организация и нормирование труда в машиностроении : учебник / под ред. С. М. Семенова. – М. : Машиностроение, 1991. – 240 с.
8. Организация и нормирование труда : учебн. пособ. / под ред. В. В. Адамчука. – М. : Финстатинформ, ЦУПЛ, 2000. – 301 с.
9. Пилипенко С. М. Економіка праці : навч. посібн. / С. М. Пилипенко, А. А. Пилипенко. – Х. : ХДЕУ, 2001. – 226 с.
10. Пономаренко В. С. Рівень і якість життя населення України : монографія / В. С. Пономаренко, М. О. Кизим, Ф. В. Узумов. – Х. : ІНЖЕК, 2003. – 224 с.
11. Про оплату праці : Закон України // У кн.: Закони України. Том

8. – К. : Ін-т законодавства, 1997. – С. 210–218.

11.2. Додаткова

12. Адамчук В. В. Экономика труда : учебник / В. В. Адамчук. – М. : ЗАО "Финстат-информ", 1999. – 432 с.

13. Акимова Н. В. Производительность труда в промышленности: проблемы измерения и стимулирования / Н. В. Акимова. – К. : Наукова думка, 1991. – 318 с.

14. Буряк П. Ю. Економіка праці й соціально-трудова відносини : навч. посібн. / П. Ю. Буряк, Б. А. Карпінський, М. І. Григорє'ва. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 440 с.

15. Есинова Н. И. Экономика труда и социально-трудова отношения : учебн. пособ. / Н. И. Есинова. – К. : Кондор, 2003. – 464 с.

16. Калина А. В. Организация и оплата труда в условиях рынка / А. В. Калина. – К. : МАУП, 2001. – 312 с.

17. Колот А. М. Оплата праці на підприємстві: організація та вдосконалення. / А. М. Колот. – К. : Праця, 1997. – 240 с.

18. Рофе А. И. Организация и нормирование труда / А. И. Рофе. – М. : МИК, 2001. – 320 с.

19. Экономика труда: социально-трудова отношения / под ред. Н. А. Волгина, Ю. Г. Одегова. – М. : Изд. "Экзамен", 2003. – 736 с.

11.3. Ресурси мережі Internet

20. ЛігаБізнесІнформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.liga.net.

21. Макроекономічна ситуація, поточні тенденції періоду (за відповідні періоди) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

22. Нормативні акти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nau.kiev.ua.

23. Сайт вільної енциклопедії Вікіпедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki>.

24. Українське право [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrpravo.com.

25. Сервер Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

Зміст

Вступ.....	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів.....	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни	6
3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами	7
4. Плани лекцій	9
5. Плани практичних та семінарських занять	
11	
6. Самостійна робота студентів	
13	
7. Контрольні запитання для самодіагностики (самоконтролю)	
14	
8. Індивідуально-консультативна робота	
15	
9. Методи активізації процесу навчання	
15	
10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів	
17	
10.1. Порядок поточного оцінювання знань студентів	
18	
10.2. Підсумковий контроль студентів	
21	
10.3. Критерії оцінок з навчальної дисципліни	
22	

11. Рекомендована література

.....
24

11.1. Основна

.....
24

11.2. Додаткова

.....
25

11.3. Ресурси мережі Internet

.....
25

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ОПЛАТА ТА НОРМУВАННЯ ПРАЦІ"
для студентів напряму підготовки
6.030601 "Менеджмент"
усіх форм навчання**

Укладачі: **Лепейко** Тетяна Іванівна
Нечипорук Оксана Василівна

Відповідальний за випуск **Лепейко Т. І.**

Редактор **Пушкар І. П.**

Коректор **Бриль В. О.**

План 2014 р. Поз. № 72 ЕВ. Обсяг 27 стор.

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи